

během. Sládek píše své básnické epily, svou opravdovou, mužnou, křesťanskou pokorou jímavé a podmanivé meditace předsmrtné a záhrobné, „V zimním slunci“, „Za soumraku“ a „Lethe“.

Jen letmo mohu se zde dotknouti překladatelského díla Sládkova, díla stejně velikého umění básnického jako nezdolné pile, v němž podal si ruku poučený kritik s tvůrčím básníkem. Longfellow druží se tu s Burnsem, Byron s Coleridgem; Mickiewicz sousedí s Tégnerem, Rossetti s Keatsem. A nade všemi a především Shakespeare, který, jak postupuje, tak se zdokonaluje a znamená již sám o sobě důstojně vyplněný život básnický. Sládek jest snad největší náš posavadní překladatel-tvůrce; v pravý čas věrný, v pravý čas volný, zřídka jen parafrázuje a skoro vždycky tvoří. V těchto chvílích duše jeho šířila se a rostla a vyrovnala se s duší cizího genia-tvůrce aktem jedinečné spravedlnosti.

Básník Sládek není posud doceněn a tam, kde jest spravedlivě ceněn, nebývá ceněn vždycky správně. Nejvýše stojí tam, kde nejvíce vzdal se melodické vlně své krve, v lyrické písni, v ryze niterné meditaci, v elegii a baladě. Potomek staré rolnické rodiny, byl pevně vrostlý do svého Podbrdí, do „našeho starého Berounska“, a písně jeho byly tehdy nejhlubší a nejkouzelnější, když koruna jeho básnického stromu, v níž žily nejlepší šťávy jeho rodné prsti, odpovídala jimi bezděky a nevědomky na světový vítr, který v ni vsáhl na svém tahu.

Jules Lemaître: Chateaubriand

Po Rousseauovi, po Fénelonovi, po Racinovi Chateaubriand, ne kniha, ne pomník slovesný, nýbrž jako Rousseau, jako Fénelon, jako Racine, deset přednášek, sešitých v jeden svazek, v němž rozpadají se od sebe jednotlivé články a také v člancích kontrastují pestře různé partie, jedny didakticky povídacé, druhé stylisované a pointované pro knihu, třetí improvizované pro graciesní nebo vtipný nápad, jež špendlí nyní mrtvolně na bílý papír jako pracně konservovaného motýla nebo libelu.

Až posud psalo se o Chateaubriandovi trojím způsobem. Jedny knihy jsou více méně romaneskní životopisy, které se obíraly hlavně milenkami nebo soi-disant milenkami Chateaubriandovými. Knihy velmi čtené a oblíbené, ale pro vystižení básnického ducha Chateaubriandova zcela bezvýznamné, neboť Chateaubriand byl předem geniální muž-řemeslník, bohatýr krásné věty, spisovatelský dělník veliké síly a vytrvalosti; a život jeho byl oddělen, jak bývá u takovýchto odborníků, od jeho umění zdi pevnější a méně prostupnou než zeď čínská. Jeho život měl pro něho jen význam, pokud pomáhal vyvinouti v něm určitý mechanismus obraznosti slovesné nebo lépe: pokud ho v ní nerušil a pokud mu v ní nepřekážel. Všecky jeho lásky byly prostými a určitými záležitostmi jeho smyslnosti a výlučně jeho smyslnosti a jakýsi duševní význam měly později pro něho jen potud, pokud byly důvěrnou látkou jeho obraznosti a pokud se hodily k tematům melancholické deklamace.

Druhá kategorie literatury chateaubriandské — jako vzor

uvádím svědomité knihy Victora Girauda — byly kritické životopisy duševní, které podávaly genesi jeho knih z vnějškových životních podnětů a usvědčovaly takto mimochodem krok za krokem básníka z autobiografické fantastiky a z autobiografických lží. Ale ani tyto knihy neznamenají kladného zisku kritického. Neboť pro výklad tvůrčího procesu Chateaubriandova nezáleží nic na tom, co na př. viděl nebo neviděl z krajin amerických, aniž má smyslu důkaz, že ten nebo onen fakt nemohl mít toho neb onoho účinku, který mu Chateaubriand připisuje. Vnějškové děje nebyly u Chateaubrianda právě ničím více než látkou, kterou přetvářel; jeho t. zv. lži nejsou než prostý důsledek jeho stylu, jsou korelátém jeho obraznosti slovesné a není možno oddělití jich od ní. Chateaubriand aranžoval svůj život ex post v určitý typ, poněvadž právě toho typu bylo mu třeba jako vhodného media, aby se mohla co nejsilněji projevit jeho síla obrazotvorná, určitý druh jeho rytmiky a melodiky slovesné a větné. Životní podněty pro jeho díla mají význam ne kladný, nýbrž záporný: jako překážky, které jest třeba odstraniti tím, že se zdeformují a upraví určitým způsobem, aby co nejméně odporovaly plnému výkonu funkce.

Stranou všech posavadních knih o Chateaubriandovi postavil bych dvousvazkovou monografii Sainte-Beuvovu, „Chateaubriand et son groupe littéraire“, jako samostatnou kategorii. Řeknu ihned, že všechno, co dnes víme bezpečně a spolehlivě o básnické organizaci velikého praotce „écriture artiste“, má své kořeny v tomto starém díle Sainte-Beuvově. Sainte-Beuve byl duch v mnohém a právě podstatném příbuzný duchu bretaňského šlechtice a utušil z duševního jeho ustrojení skoro všechno podstatné. Lemaître nejde nad něho, leda snad v kritice detailové, v níž jest těžiště jeho knížky. Jako kniha Sainte-Beuvova i kniha Lemaítrova obmezuje se na analýsu fysické i duševní osobnosti Chateaubriandovy, aniž sestupuje k spisovatelské osobnosti, která žije v autoru „Paměti ze záhrobí“ životem zcela samostatným a svéprávným a jíž dobře se jen ten, kdo zevrubnou a vytrvalou prací rozebere básnický výraz i nástroj Cha-

teaubriandův nebo lépe výrazy a nástroje Chateaubriandovy, poněvadž nebyl jeden v celé dlouhé jeho dráze. Lemaître nejde tu nad zcela povrchní a všeobecnou charakteristiku asi toho smyslu, že „Chateaubriand obrodil obraznost francouzskou“ —, ale to, opakuji, nestačí nikterak. Příští opravdový historik Chateaubriandův bude musiti napsati nic víc a nic méně než vývoj jeho metafory; vyčisti její růst, rozpětí, výboje; ukázati, jak z bázlivého otřelého klišé, kterým píše na počátku své dráhy, dostává se Chateaubriand k novým smělym, hudebně členitým, mohutně klenutým obrazům své doby zralé a odtud k přetížené preciositě své poslední manýry. Sainte-Beuve byl tomuto úkolu blíže než Lemaître, ačkoliv ho neřešil.

Toho nebude ovšem možno provésti v řadě přednášek určených pro veliký skvělý sál, nýbrž v trpělivé monografii odborně poetické.